

Eegumsa Nageenyaa Hammataa RSH

Duudhaan Naamusa Ogummaa: Gaaffii fi Deebii

Gaaffii 1. Duudhaan Naamusa Ogummaa maali?

Duudhaan Naamusa Ogummaa tuuta barreffama seerotaa, piriinsipilootaa, duudhaalee, akkasumas amaloota dhaabbanni tokko hojjettoota isaa akkasumas namoota walitti dhufeneya hojjii dhabbatichaa qaban irraa eegudha. Duudhaan Naamusa Ogummaa imamaammataa fi qajeelfamoota dhaabbataa biroo hunda keessa jiraachuu qaba.

Gaaffii 2. Duudhaan Naamusa Ogummaa maal hojjeta?

Duudhaan Naamusa Ogummaa hojjettoni dhaabbatichaa fi namootni dhabbaticha waliin hidhata hojjii qaban, amalootni akkamii akka isaan irraa eegamu hubbannoон waliigalaa jiraachuu mirkaneessa. Hojjettoonnii fi fayyadamtoonni tajaajilaa amaloota fudhatama hin qabne beekuu fi addaan baasuu isaan dandeessisa.

Gaaffii 3. Dhaabbileen Duudhaan Naamusa Ogummaa qabaachuu maaliif barbaachise?

Tuuta piriinsipilootaa, duudhaalee fi amalootaa bifaa barrefamaatiin qabaachuun miira kaayyoo waliinii fi akkaataa ta'anii argamu uuma. Fudhatamummaa, amanamummaa fi itti gaafatamummaa dhaabbataa ni jabeessa.

Gaaffii 4. Duudhaan Naamusa Ogummaa eenyuuf qophaa'a?

Duudhaan Naamusa Ogummaa namoota dhaabbaticha waliin hidhata qaban hundumaaf qophaa'a. Hojjettoonnii fi namoonni hidhata dhaabbatichaa qaban itti gaafatamuu akka danda'anitti, sadarkaa hundumaatti, tajaajilamtootaa fi kunuunsitoota irraa eegalee hanga bulchiinsa buleeyyiittii fi miseensota Boordiitti beekamuu fi hubatamuu qaba.

Gaaffii 5. Duudhaan Naamusa Ogummaa Keessatti maaltu hammatamuu qaba?

Duudhaan Naamusa Ogummaa ulaagaalee armaan gadii (garuu kanneen qofa kan hin ta'in) dabalatee amala naamusa-qabeessaaf safartuuwwan dhiheessuu qaba:

- Karaa miidhaa hingeessisne, naamusa qabu, itti fufiinsa qabuu fi seerotaa fi dambiiwwan, duudhaalee fi amaloota fudhatama qabaniin walsimaniin dalaguu.

- Yoo Duudhaan Naamusa Ogummaa, seeraa fi dambiiwwan cabuu isaanii hubattan, gaaffii fi komee dhiheessuu.
- Yeroo qorannoон yookaan odiitiin gaggeeffamuuf deebiin kennamu guutummaatti deggeruu.

Gaaffii 6. Duudhaan Naamusa Ogummaa Dhaabbilee Namoota Hir'ina Qaamaa qabaniif (OPDs) addatti jiraachuu qabaa?

Deebii Gabaabaan "Hin Jiru" kan jedhudha, dhaabbileen hundumtuu Duudhaan Naamusa Ogummaa dandeettii nama hundaa hammatu qabaachuu qabu. Haa ta'u malee, daa'immanii fi ga'eessonni rakkoodhaaf saaxilamoo ta'anii fi hir'ina qaamaa qaban loogii fi qoodamuun isaan quunnamuu akka danda'u, akkasumas carraa miidhamaa fi saamichi olaanaan irra ga'u akka jiru ni beekna, kanaaf dhaabbileen namoota hir'ina qaamaa qabanii barsiifata saganteffanna Isaanii fi amala hoijettoota Isaanii fi namoota hidhata dhaabbatichaa qabanii adda godhanii Hubbannoo keessa galchuu qabu. Dabalataanis, Dhaabbileen Namoota Hir'ina Qaamaa qabanii daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'anii fi hir'ina qaamaa qaban, kanneen fakkeenyaa, kunuunsa isaan barbaachisu kabajaan guuttachuuf jecha qofaa Isaanii miseensa hoijettootaa waliin dabarsuun isaan barbaachisu maluuf, Duudhaan Naamusa Ogummaa sadarkaa isaa eeggate fudhatama qabaachuu dhiisuu akka danda'u hubachuu qabu. Kanaafuu, Dhaabbileen Namoota Hir'ina Qaamaa Qabanii (OPDs) yeroo Duudhaan Naamusa Ogummaa dhaabbata Isaanii qopheessan, fedhii fayyadamtota tajaajila Isaaaniif beekamtii kennuu fi ibsa itti kennuu qabu. Duudhaan Naamusa Ogummaa, qajeelfamoota waliigalaa Waliigaltee Mirga Namoota Hir'ina Qaamaa qabaniitiin (CRPD) kan deeggarama ta'u qaba.

Gaaffii 7. Duudhaaleen waliigalaa Waliigaltee Mirgoota Namoota Hir'ina Qaamaa Qabanii (CRPD) maalfaadha?

Duudhaaleen agarsiisoo saddeettan Waliigaltechaa keessa jiranii fi Keeyyatoonni isaa:

1. Kabajaa namummaaf, dhiibbaa nama biraa malee murteeffachuu nama dhuunfaa, filannoo ofii ofiin murteessuu fi of danda'uu nama dhuunfaaf kabaja kennuu.
2. Loogummaa iraa bilisa ta'uu
3. Hawaasa keessatti hirmaannaa gutuu fi bu'a qabeessa qabaachuu fi hammatamaa ta'uu
4. Garaagarummaa kabajuu fi namoota hir'ina qaamaa qaban akka qaama hawaasaattii fi namummaatti fudhachuu
5. Carraa walqixxee
6. Qaqqabamaa ta'uu/Argachuu danda'uu
7. Walqixxummaa dhiiraa fi dubartii
8. Eenyummaa Isaanii eeguuf dandeettii daa'imman hir'ina qaamaa qabanii guddachaa jiruuf kabaja kennuu fi mirga daa'imman hir'ina qaamaa qabanii kabajuu

Gaaffii 8. Duudhaan Naamusa Ogummaa akkamitti qophaa'uu qaba?

Duudhaan Naamusa Ogummaa aadaa, duudhaalee fi amaloota dhaabbataa ibsuu qaba; waan kana ta'eef, fayyadamtota tajaajilaar iraa eegalee hanga miseensota boordiitti sadarkaa hundatti abbummaa qabaachuu fi hubatamuu qaba. Akka baratametti, Duudhaan

Naamusa Ogummaa hoojjettoota eegumsa nageenya fi bulchiinsa humna namaatiin galteewwan gareewan dhimmichi ilaallatuu fi fayyadamtoota tajaajilaa irraa argamuun qophaa'ee Boordii To'attoota Maallaqa Dhaabbatichaatiin ragga'a..

Gaaffii 9. Duudhaa Naamusa Ogummaa qopheessudhaaf akkamitti mala hirmaachisaa fi hammataa ta'e mirkaneessina?

Bakka dandaa'ame kammittuu Duudhaan Naamusa Ogummaa hin xumuramin (draft) namoota dhaabbatichi tajaajiluuf irratti xiyyeefafeef quoduun akka gulaalanii fi galtee itti dabalan godhamuu qaba. Kun kan ta'u, fakkeenyaaaf, mareewan garee garaa garaa waliin taasisuudhaani. Yeroo karaa hirmaachisaa ta'een Duudhaa Naamusa Ogummaa qopheessuun, argamummaa isaa mirkaneessa, abbummaa jajjabeessa, akkasumas hubanna fayyadamtooni mirga isaanii irratti qabanii fi waan isaan dhaabbaticha irraa eeguu danda'an guddisa. Yeroo wanti sirrii hin taane isaan mudatu, sagalee isaanii akka dhageessisaniif isaan aangessa. Malli hirmaachisaa ta'e sagantaa yeroo qabatamaa ta'e waliin karoora raawwii keessatti gadi fageenyaan ibsamuu qaba.

Gaaffii 10. Duudhaa Naamusa Ogummaa akkamiin hojjirra oolchina?

Duudhaa Namuusa Ogummaa dabalatee imaammata mana hojii hordofuun waliigaltee qacarrii keessatti kaa'amuu qaba. Namni dhaabbatichaaf hojjetu kamiyyuu, giti hojii isaa/ishee kamiyyuu haa ta'uu, Duudhaa Naamusa Ogummaa kana dubbisee mallatteessuu qaba. Hojjettooni hundumtuu wantoota Duudhaan Naamusa Ogummaa namarraa barbaadu hubachuu isaanii, jalqabdoota haaraaf akka qaama adeemsa hojiitti madaqsutti leenji eegumsa nageenya hafuu hinqabne , leenjiawan dhaabbatoo dandeettii guddisuuf oolan dabalatee (yoo xiqlaate waggaatti aal tokko) fi jalqaba tokkoon tokkoon sagantaa haaraatti sirni mirkaneessu jiraachuu qaba.

Gaaffii 11. Duudhaan Naamusa Ogummaa kabajamuu fi hubatamuu isaa akkamiin mirkaneessina?

Duudhaan Naamusa Ogummaa afaan namoonni baay'een hubatanii fi afaanota birootti yookaan bireelii, suuraa yookaan bifa fakkiitiin ibsuudhaaf/hiikuudhaaf salphaa ta'een barreeffamuu qaba. Duudhaan Naamusa Ogummaa kun bakka fayyadamtooni tajaajilaa itti walghanitti guddifamee agarsiifamuu qaba. Duudhaan Naamusa Ogummaa kun sagantaalee leenjiawan hundaa fi marii garaa garaa/woorkishoopiitti ifatti irratti mari'atamuu qaba. Koppiin/garagalchi Duudhaa Naamusa Ogummaa, amala akkamii hojattoota irraa eeguu akka qaban akka baraniif fayyadamtoota sagantaa fi kunuunsitoota hundumaaf kennamuu qaba.

Gaaffii 12. 'Sirreefamni qabatamaan' maalfaadha?

Sirreeffama qabatamaa jechuun sirreeffama hojjettooni yookaan fayyadamtooni hir'ina qaamaa qaban, yookaan rakkoo fayya qaamaa yookaan sammuu qaban osoo hin fayyadamin akka hin hafne mirkaneessuuf hojjetamu. Kun kan of keessatti hammatu sirreeffamota fedhii qaamaa ykn beekumsaa yookaan feedhii amantii keessummessuuf gargaaranidha, garuu kana qofaan kan daangeffamu miti.

Gaaffii 13. 'Seerri ga'eessota lamaa' maali?

Seera ga'eessota lamaa jechuun, yeroo bakka hojiitti ga'eessotaa fi/yookaan ijoollee saaxilamoo ta'an wajjin haala hojii keessatti yemmuu waliin dubbatamu, ga'eessi biraan

tokko yeroo mara achitti yookaan bakka dhiyeenyatti argamuu akka qabu miseenonsooni hojjattootaa mirkaneessuu qabu. Fakkeenyaaaf, dhukkuba nama gaggabsu booda miseensi hojjetaa tokko yoo daa'ima ykn ga'eessa rakkoo keessa jiru tokko gara kutaa callisaatti geesse, inni ykn isheen balbala banaatti kaa'ee/keessee yeroo yeroon miseensa hojjetaa biraan ykn nama fedhaan hojjetuun akka hordofamu gochuu qaba/qabdi.

Gaaffii 4. Namoota nama dhuunfaadhaan kunuunfamuun isaan barbaachisu waliin yeroo hojjennu, seera ga'eessota lamaa akkamiin hojiirra oolchina?

Qajeelfamni seera ga'eessota lamaa yeroo hundumaa daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'an waliin yeroo hojjannu dabalatee bakka danda'ame hundatti hojiirra ooluu qaba. Yeroo namoota kunuunsa dhuunfaa, kanneen akka gargaarsa yeroo uffata jijiirratani ykn mana fincaanii deemanii barbaadan waliin hojjennu nageenyaa fi kabajni ga'eessotaa fi daa'imman rakkooft saaxilamoo ta'anii hunda caalaa eegamuu isaa mirkaneeffachuuf, adeemsi walgitu hordofamuu qaba. Wanta barbaachisaa fi sirrii ta'e irratti hundaa'uudhaan nageenyaa fi kabaja isaanii eeguuf naannoo seera ga'eessota lamaa irratti adeemsaa ifaa ta'e irratti waliigaluuf hojjettoonnii fi tola ooltotni fayyadamtoota tajaajila fi kunuunsitoota waliin hojjechuu qabu. Sagantaa kamiinuu eegaluun dura adeemsi kun barreeffamaan kaa'amuu, akkasumas eeyyamummaan argatamuu fi ol-kaa'amuu qaba.

Gaaffii 5. Namni tokko Duudhaa Naamusa Ogummaa kana cabsuu isaa yoon hubadhe, maal gochuutu narraa eegama?

Komii fi yaaddoo Duudhaa Naamusa Ogummaa cabsuutiin walqabate gabaasuun dirqama nama irraa eegamudha.

Gaffii 16. Duudhaan Naamusa Ogummaa yeroo cabu akkamiin gabaafama?

Jalqaba irratti, hogganaa keetti gabaasuu qabda. Yoo hogganaa keetti gabaasuun sitti hin tolle (fakkeenyaaaf, gabaasa kanatti xiyyeffannooh hin kennamu jettee yoo yaadde, ykn hogganaan kee dhimmicha keessa harka qaba jettee yoo yaadde) hojjetaa biraahimmi kun ilaallatutti gabasuu qabda. Kun hogganaa olaanaa, bakka bu'aa eegduu nageenyaa yookaan miseensa garee bulchiinsa humna namaa ta'uu danda'a.

Gaaffii 17. Fayyadamtoota tajaajila keenyaaf eegumsa gochuuf imaammata akkamii qabaachuu qabna?

Rakkoo eegumsa nageenyaa sirriitti to'achuuf, dhaabbilee armaan gadii dabalatee (garuu isaan kana qofaan osoo hin daangeffamin) imaammataa fi adeemsawwan sirrii qabaachuu qabu: .

- Duudhaa Naamusa Ogummaa.
- Imaammata icciitii baasuu.
- Imaammata eegumsa nageenyaa.
- Kallatiwwan nageenyaa fi eegumsaa.

Dhaabbileen tokko Duudhaa Naamusa Ogummaa Imaammata Eegumsa Nageenyaaatti dabaluu yookaan akka maxxantuu imaammatichaatti itti dabaluu filatu. Kun imaammatichi

akka mul'atuuf gargaaruu danda'a; haa ta'u malee, Duudhaan Naamusa Ogummaa sun akka dookumentii of danda'ee piriintii ta'uutti illee tajaajiluu qaba.

Teempileetii: (Maqaa OPD) Duudhaan Naamusa Ogummaa

Duudhaan Naamusa Ogummaa, hojjettoota, tola ooltotaa fi namoota hidhata dhaabbatichaa qaban, namoota biyya biraa fi biyya keessaa, kan [OPD] dhaan qacaraman yookaan kontiraataan akka hojjataniif qacaraman hunda irratti hojiirra oola.

Kaayyoon Duudhaan Naamusa Ogummaa duudhaalee hojjettootaa, tola ooltotaa fi namoota hidhata qabanii fi waliigaltee hojji dhaabbaticha waliin qaban jala jiran irraa eegaman addaan baasuufidha. Duudhaan Naamusa Ogummaa yeroo hunda hojjirra oola. Duudhaan Naamusa Ogummaa irra darbuun adabbii naamusa hanga hojji irraa ari'amuutti namarraan ga'a.

Dookumentii kana mallatteessuudhaan, kanneen armaan gadiitti waliin gala:

- Imaammata Eegduu Nageenya [OPD] fi Duudhaan Naamusa Ogummaa kana dubbissee hojiirra oolchuu.
- Dhimmoottaa fi taateewwan kam iyyuu kallattii adeemsa imaammata kana keessatti kaa'ameen gabaasuu.
- Bakka hojji kootiitti wa'ee imaammatichaa fi Duudhaan Naamusa Ogummaa irratti hubannoo uumuu.

Daa'immanii fi ga'eessota rakkoof saaxilamoo ta'an waliin hojjechuu keessatti

Ani

- Aadaa, amantii fi ilaalcha garaa garaa of eeggannooodhaan nan ilaala, akkasumas garaa garummaa dandeettii qaamaa fi sammuuu, sabummaa, koorniyaa, filannoo saalaa fi haala hawwaasummaa kabajaa fi ulfinaan nan ilaala.
- Qaamaan wal arguun yeroo hunda sirrii akka ta'ee fi mirga nama dhuunfaa kan hin cabine ta'uun nan mirkaneessa, qaamaan wal arguun kunuunsa namoota hir'ina qaamaa qaban tokko tokkoof dirqama barbaachisaa yemmuu ta'utti, waliigaltee fi eeyyamummaan namoota kana waliin jiraachuu akka qabu nan mirkaneessa.
- Amala namaa to'achuuf mala gaarii fi jeequmsa hinqabnettan fayyadama.
- 'Seera Ga'eessota Lاما' tti fayyadamuu kiyya nan mirkaneessa. Kana jechuun, bakka hojiitti yeroo ga'eessotaa fi/yookaan daa'imman rakkoodhaaf saaxilaman waliin wal quunnamnu, ga'eesssi biraan yeroo hunda achi/dhiyeenya jiraachuu nan mirkaneessa. Yoo seerri ga'eessota lamaa hin danda'amu ta'e, fakkeenyaafer yeroo ga'eessota nama dhuunfaatti isaan kunuunsu barbaadan waliin hojjachuu, fakkeenyaafer deeggarsi yeroo uffata jijjiirranna fi mana fincaanii deemuu, nageenyii fi kabaji daa'imaa fi ga'eessa rakkoodhaaf saaxilamaa ta'eef godhamuu baay'ee murteessa ta'a. Wanta nageenya isaanii fi kabajaa isaanii eeguuf barbaachisaa fi sirrii ta'e irratti hundaa'uudhaan adeemsota naannoo seera ga'eessota lamaa ifaa ta'anitti waliigaluudhaaf hojjettootaa fi fayyadamtota tajaajilaa, akkasumas kunuunsitoota waliin nan hojjedha. Adeemsi ni kuufama, eeyyamummaan ammoo fuudhamee olkaa'ama.
- Yeroo hundumaa yeroon suura kaasu, suur-sagalee waraabu yookaan gabaasa barreessu, kabaja nama dhuunfaa fi fedhii nageenyi isaanii eegamuu nan kabaja.
- Yeroo hundumaa qooddii fi loogii daa'immanii fi ga'eessota rakkoo keessa jiran tokko tokko irra ga'uu danda'u yaadaan qabuudhaan dursee tarkaanfii nan fudhadha.

- Yeroon suura kaasu, viidiyoo waraabuu fi gaaffii fi deebii daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'an waliin qopheessu, eeyyamummaa isaanii fudhachuu koo, namooti seeraan uffachuu isaanii fi akka miidhaaf isaan saaxilutti, wal quunnamtii saalaaf nama kakaasutti, ulfina isaanii tuqutti ykn aadaa sana keessatti fudhatama hin qabnetti ykn namoota isaan ilaalan duratti hirkatoo isaan fakkeessutti akka isaan hinmuli'sne nan mirkaneessa.
- Miidiyaan kamiyyuu iccitii nama dhuunfaa akka eeguu fi odeeffannoona adda baasu akka hin qoodamne nan mirkaneessa; kun odeeffannoona adda baasu, kan akaakuu miidhaa daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'an waliin walqabatu dabalata.
- Taatee, miidhaa ykn yaaddoo yoon arge, irratti dammaqe ykn shakke hoggantoonni isaan ilaallatu akka hubataniif, akkasumas wantoota seerota Duudhaa Naamusaa Ogummaa keessa jiran, waan cabsan fakkaatanii mul'tan nan gabaasa.
- Yaaddoowwan eegumsa nageenyaa sirna gabaasaa OPD bu'ura godhachuun deebii nan kenna.
- Qorannoo qaama seeraatiin godhamu kam iyyuu (af-gaaffiwwan dabalatee) nan deeggara, akkasumas odeeffannoowwan barbaachisoo ta'an kam iyyuu nan dhiyeessa.
- Amalli kiyya kallattii qajeelfama Waliigaltee Mirgoota Namoota Hir'ina Qaamaa qabanii (CRPD) irratti hundaa'u isaa nan mirkaneessa.

Ani gonkumaa

- Daa'ima (nama umuriin wagga kudha saddeetii gadi ta'e) waliin walquunnamtii saalaa hin godhu. Umurii daa'imaan ilaalchisee amantii dogoggora ta'e qabaachuun sababa hinta'u.
- Saal-quunnamtiidhaan oolmaa namaa deebisuu ykn bifa ittiin nama cabsan, xinneessan ykn amaloota mirga namaa dhiiban biroo dabalatee, saal-quunnamtii maallaqa, qacarrii, meeshaalee ykn tajaajilootaan hin geeddaru.
- Ga'eessotni rakkoodhaaf saaxilamoo ta'anii fi daa'imman, gocha quunnamtii saalaa qabatamaa yookaan fakkeessaa toora interneetii irratti yookaan sabaahimaa biraan akka hirmaatan hin jajjabeessu yookaan bifa kamiinuu hin dirqisiisu.
- Waan isaan humna keessoodhaan walqixxee ta'erratti hin hundoofneef, fayyadamtoota tajaajilaa waliin waliiti dhufeenyaa saal quunnamtii irratti hin hirmaadhu.
- Daa'imman yookaan dargaggoota saaxilamoo ta'an waliin gochaa daldala saala namaatti garmalee fayyadamuu (Fakkenyaaf, daa'imman mana keessatti dhoksanii garba godhachuun¹, kadhaa karaa irraatti bobbaasuu) ykn daddabarsa bifa kamii irratti iyyuu hin hirmaadhu.
- Daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'aniif yaadota yookaan gochaawwan gara saal-qunnamtiitti geessan hin laadhuuf.

¹ 'Daa'ima mana keessatti dhoksaan garba godhachuun', gargaarsaa darbee darbee manaaf godhamu, eegumsa daa'immanii, eegumsa bakka midhaan itti bilcheessanii yeroo ayyaana mana barumsaa godhamuu fi hojii yeroo barnootaan alatti godhamu hin dabalatu.

- Duudhaa hawaasaa kamillee yoo ta'e, daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'an qaamaan isaan hin dhaanu, akkasumas akka tarkaanfii amala sirreessuutti adabbii qaamaa bifaa kamii iyyuu irraan hinga'u.
- Qaama barsiifata aadaa miidhaa geessisuu ta'uu, garmalee hafuuratti, sirna waqaeffannaatti, ykn wanta sammuu namaa adoochuutti fayyadamaa ta'uu dabalatee, amala daa'immanii fi ga'eessota waliinii seeraan ala, miidhaa qabu ykn akka malee ta'e hin fudhadhu ykn itti hin hirmaadhu.
- Gochaawan namoota biroo qaanessuuf, salphisuuf, xinneessuuf ykn cabsuuf raawwataman dabalatee karaa miira ykn xiinsammuutiin daa'ima ykn ga'eessa balaaf saaxilamaa irraan miidhaa hingeessisu.
- Gochaawan amala walitti-dhiyeenyaa fi dhuunfaa of keessaa qaban, kan ga'eessotni balaaf saaxilamoo ta'anii ykn daa'imman ofuma isaaniitiif hojjechuu danda'aniin isaan hin gargaaru.
- Namoota birooraa fagaadhee, mana cufaa keessatti ykn bakkee dhokataatti daa'immanii fi ga'eessota rakkoodhaaf saaxilamoo ta'an waliin yeroo baay'ee dheeraa hin dabarsu (akkaataa 'Seera Ga'eessota Lاماatt').
- Ga'eessa rakkoodhaaf saaxilamaa ta'ee fi daa'ima sagantaalee keenya keesssatti hirmaatee jiru mana kiyyatti hin geessu, ykn manuma isaanii bakka anii fi isaan qofaa ta'uu dandeenyutti isaan hin daawwadhu.
- Ga'eessa rakkoodhaaf saaxilamaa ta'e ykn daa'ima karaa hojii wal argine waliin siree tokkorra ykn kutaa tokko keessa waliin hin rafnu akkasumas mana kiyya akka buluuf hin hayyamuuf.
- Yoo bay'ee barbaachisaa ta'ee fi warra/eegdota fi hoggansaan eeyyamame malee ga'eessa rakkoodhaaf saaxilamaa ta'ee fi daa'ima haalli hojii wal nu argisiise qofaa isaa konkolaataa kiyya hin seensisu.

Amalli hojii fi dhuunfaa kiyyaa kan duudhaa fi sadarkaa OPD waliin wal simu ta'uu isaa mirkaneessuudhaan gaarummaa fi fudhatama OPD deggeruu

- Nama hundumaa kabajaa fi maqaa isaa eeguufiidhaan nan tajaajila.
- Waanan hojjadhu hundumaa keessatti amanamaa, haqa qabessa, safuu qabeessaa fi itti gaafatamummaa nama fudhatu nan ta'a.
- Aadaan iftoominaa fi itti gafatamummaan waliinii, bakka namoonni itti yaada isaanii dhageessifatanii fi akka dhuunfaatti kabajaman, bakka hojichaatti uumuu keessatti ga'ee kiyya taphachuuf of kenneen hojjedha.
- Fedhii namootaatiif sirreeffama sababaan deeggarama gochuudhaan (sirreeffamoota fedhiiwan qaamaa ykn sammuu fi fedhiiwan amantaa dabalatee, garuu osoo kanaan hin daangeffamin) haalli hammataa ta'e akka uumamuu fi/ykn tumsamuuf nan gargaara.
- Amalli kiyya maqaa [OPD] akka hin balleessinee fi hojii kiyya irraan akka miidhaa hingeessisne ykn ga'ee akkan hojjedhuuf itti qacarame ba'uu keessatti dandeettiin kiyya akka tuffatamne kan godhu akka hin taane nan mirkanessa.
- Yeroo sadarkaa addunyaatti [OPD] bakka bu'ee hojjedhu ykn sadarkaa idil-addunyaa fi biyya keessatti yemmuun imalu, seera naannoo ani deemuu fi barsiifatawwan naannoo sanaa xiyyeefannoona hordofa.

- Dhugaatii alkoolii dhugee yookaan wantoota sammuu namaa adoochan, kan seeraa-alaa ta'an fayyadamee, yookaan qabadhee naannoo manneen ykn buufata [OPD] tti hojji hin hojjedhu.

Nageenyi, fayyummaanii fi jiruu-jireenyi hojeettota [OPD] hundumaa fi hidhata hojii isaanii (tola ooltota, michuuwanii, dhiheessitootaa fi kontiraaktarootaa) eegamuu isaa nan mirkaneessa.

- Ulaagaalee seeraa fi fayyaa dhaabbatichaa, akkasumas nageenya barbaadamu hunda bakka hojii kootiitti cimsee nan hordofa.
- Qajeelfama nageenya naannoo sanaa kam iyyuu nan hordofa, akkasumas yoo jijjiiramni qajeelfamaa bifa kamii iyyuu jiraate qaamolee hoggansaatti dursee nan beeksisa.
- Balaa fayyaa, nageenya akkasumas jiruu-jirenya ofii kiyyaa, dhaabbilee michoomaa fi hawaasa waliin hojjannu dabalatee kanneen biroo irra ga'u ittisuuf haala naamusa qabuun nan socho'a.

Sababii an [OPD] dhaan qacarameef odeeffannoo waajjiraa, qabeenya dhaabbataa fi leecalloowwan an argachuu danda'u itti fayyadama isaafttii gaafatamummaa nan fudhadha.

- Qabeenya fi leecalloowwan [OPD] natti kenname haala itti-gaafatamummaan guuteen itti fayyadamuu, akkasumas maallaqaa fi qabeenyaaf itti gaafatamummaa isaa fudhachuu kiyya nan mirkaneessa.
- Meeshaalee teeknooloojii quunnamtii, mosaajjii, iimeelii fi toora miidiyaa hawaasaa [OPD} fayyadamuun gochaawwan seera idil-addunyaa fi biyya keessaatiin dhorkaa ta'an akkasumas amaloota yakkatti nama dhiiban irratti hin bobba'u. Kun amaloota eegamoo irratti hundaa'uudhaan meeshalee garee kam iyyuu sodaachisan ykn xiichan kam iyyuu ykn mankaraartummaa kan jajjabeesson dabalata.
- Waantota eeyyamamoo hin taane kanneen akka fiilmii saal-qunnamtii yookaan waanta miidhaa daa'immanii agarsiisu, kana qofaan kan hin daangofne, ilaaluuf, buusuuf, hojjachuuf, raabsuuf yookaan olkaa'uuf meeshalee teeknooloojii quunnamtii [OPD] tti hin fayyadamu.

Bifa fedhii namaatti hin buuneen hojii kiyya nan hojjedha, akkasumas jirenya dhuunfaa kiyya nan geggeeffadha.

- Haala dhimma biizinasi kan hojii [OPD] irratti tarrii dhiibbaa fidu keessatti fedhiin maallaqaa, dhuunfaa yookaan maatii (yookaan walitti dhufeonya dhiyoo) yoo jiraate, nan ibsa.
- Nama ani walitti dhufeonya maallaqaa, hariiroo dhuunfaa fi maatii (ykn walitti-dhufeonya hiriyummaa cimaa) waliin qabu faayidaawwan, kontiraata meeshalee fi tajaajilootaa, qacarrii, yookaan guddina sadarkaa [OPD] keessaa, badhaasuu keessatti hin hirmaadhu.
- Dhaabbata siyaasaa keessatti kaadhimamaa ta'ee dhiyaachuutti ykn ga'ee hojii biraq qabadhee dhiyaachuutti waliigaluu kiyya dura eeyyaman gaafadha.

- Mootummaa, hawaasa an waliin hojjadhu, dhabbilee deeggarsa kennan, dhiyeessitootaa fi namoota biroo irraa sababan hojjataa [OPD ta'eef jecha kennaa guddaa yookaan kaffaltii kamiyyuu hin fudhadhu.
- Miidiya hawaasaatti fayyadamuun kiyya maqaa [OPD] kan hin balleessine ykn salphina kan itti hin fidne ta'uu isaa nan mirkaneessa.
- Yeroon [OPD] dhaan qacaramee hojjedhutti yoon himatamee yakkamaa ta'ee argame [OPD] nan beeksisa.

Iccitiin eegamuu isaa nan mirkaneessa

- Hanga seeraan hin eeyyamamnetti, hojji idilee biizinasii ilaachisee of eeggannoo barbaachisaa nan taasisa, akkasumas fayyadamtoota tajaajilaa,² hiriyoota bakka hojji, wantoota hojiin wal qabatan yookaan odeeffannoo of eeggannoo barbaadu ilaachisee iccitii hin baasu.

Dirqama Gabaasuu

Komeenii fi yaaddoon cabiinsa Duudhaa Naamusa Ogummaa yoo jiraate, hogganaa kootti gabaasuu akkan qabu nan hubadha. Yoo hogganaa kiyyatti gaabaasuun natti toluu dide (fakkeenyaaaf, yoo gabaasichi xiyyeffannoo maluuf hin argatu ta'ee fi hogganaanis dhimma kana keessaa yoo harka qabaate), miseensa hojjettootaa ilaallatu biraatti gabaasuu akkan qabu nan hubadha. Fakkeenyaaaf, hogganaa olaanaa, bakka bu'aa eegumsa nageenyaa ykn miseensa garee humna namaa. [OPD]'n komee fi yaddoowwan dhihaatan iccitiin isaanii eegamee sodaa iyyataa irratti ijaa bahuu tokko malee akka ilaalamu mirkanneessuuf kutannoona ni hojjeta.

Waliigaltee Kiyya

Duudhaa Naamusa Ogummaa kana dubbiseera, hubadheera, akkasumas Duudhaalee Naamusa Ogummaa [OPD] tiin buluuf itti waliigaleera. Waliigaltee kana yoon kabajuu baadhe, tarkaanfiin naamusaa akka narratti fudhatamuu danda'u, akkasumas seeraan gafatamuu akkan danda'u hubadheera.

Maqaa:

Guyyaa:

Mallattoo:

---

² Odeeffannoowwan qorannoo eegumsa nageenyaa qorannoo deggeruuf qoodaman, kan qoodaman "fedhii beekuu" bu'uura godhachuudhaani.